



Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif

**IMPLEMENTASI PEMERKASAAN PENGURUSAN SENI ARKEOLOGI  
OLEH MUZIUM TENTERA DARAT (TD)**

**NUR HIDAYAH BINTI HIDMAN**

**48311**

**Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan dengan Kepujian  
(Pengurusan Seni)  
2017**

**IMPLEMENTASI PEMERKASAAN PENGURUSAN SENI ARKEOLOGI OLEH  
MUZIUM TENTERA DARAT (TD)**

NUR HIDAYAH BINTI HIDMAN

48311

Projek ini merupakan salah satu keperluan untuk  
Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan dengan Kepujian  
(Pengurusan Seni)

Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif  
UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

2017

I declare that Project/Thesis is classified as (Please tick (√)):

**CONFIDENTIAL**

(Contains confidential information under the Official Secret Act 1972)\*

**RESTRICTED**

(Contains restricted information as specified by the organization where research was done)\*

**OPEN ACCESS**

### Validation of Project/Thesis

I therefore duly affirmed with free consent and willingness declare that this said Project/Thesis shall be placed officially in the Centre for Academic Information Services with the abiding interest and rights as follow:

- This Project/Thesis is the sole legal property of Universiti Malaysia Sarawak (UNIMAS).
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to make copies for the purpose of academic and research only and not for other purpose.
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to digitalize the content for the Local Content Database.
- The Centre for Academic Information Services has the lawful right to make copies of the Project/Thesis for academic exchange between Higher Learning Institute.
- No dispute or any claim shall arise from the student itself neither third party on this Project/Thesis once it becomes the sole property of UNIMAS.
- This Project/Thesis or any material, data and information related to it shall not be distributed, published or disclosed to any party by the student except with UNIMAS permission.

Student's Signature: \_\_\_\_\_ Supervisor's signature: \_\_\_\_\_

Current Address:

NO 15 LORONG SERI MAHKOTA 38

TAMAN SRIKU JALAN GAMBANG

25150 KUANTAN PAHANG

Notes: \* If the Project/Thesis is **CONFIDENTIAL** or **RESTRICTED**, please attach together as annexure a letter from the organization with the period and reasons of confidentiality and restriction.

[The instrument is duly prepared by The Centre for Academic Information Services]

UNIVERSITI MALAYSIA SARAWAK

Grade: \_\_\_\_\_

Please tick (✓)

Final Year Project Report

Masters

PhD

**DECLARATION OF ORIGINAL WORK**

This declaration is made on the .....day of.....2017.

Student's Declaration:

I **NUR HIDAYAH BINTI HIDMAN, 48311, FACULTY OF APPLIED & CREATIVE ARTS** hereby declare that the work entitled **IMPLEMENTASI PEMERKASAAN PENGURUSAN SENI ARKEOLOGI OLEH MUZIUM TENTERA DARAT (TD)** is my original work. I have not copied from any student's work or any other sources except where due reference or acknowledge is made explicitly in the next, nor has any part been written for me by another person.

\_\_\_\_\_  
Date submitted

\_\_\_\_\_  
Nur Hidayah Binti Hidman (48311)

Supervisor's Declaration:

I **DR QISTINA DONNA LEE ABDULLAH** hereby certifies that the work entitled **IMPLEMENTASI PEMERKASAAN PENGURUSAN SENI ARKEOLOGI OLEH MUZIUM TENTERA DARAT (TD)** was prepared by the above name student, and was submitted to the "FACULTY" as a partial / full fulfillment for the conferment of **BACHELOR OF APPLIED ARTS WITH HONORS (ARTS MANAGEMENT)**, and the aforementioned work, to the best of my knowledge, is the said student's work.

Received for examination by:

\_\_\_\_\_  
Dr Qistina Donna Lee Abdullah

Date:

## PENGAKUAN

Projek bertajuk **Implementasi Pemerkasaan Pengurusan Seni Arkeologi Oleh Muzium Tentera Darat (TD)** telah disediakan oleh **Nur Hidayah Binti Hidman** dan telah diserahkan kepada Fakulti Seni Gunaan dan Kreatif sebagai memenuhi syarat untuk Ijazah Sarjana Muda Seni Gunaan dengan Kepujian (**Pengurusan Seni**).

Diterima untuk diperiksa oleh:

---

(Dr Qistina Donna Lee Abdullah)

Tarikh:

## PENGAKUAN PELAJAR

Saya mengaku bahawa projek Tahun Akhir bertajuk “**Implementasi Pemerkasaan Pengurusan Seni Arkeologi oleh Muzium Tentera Darat (TD)**” ini adalah merupakan hasil kerja saya sendiri kecuali nukilan, petikan, huraian dan ringkasan yang tiap-tiap satunya saya telah nyatakannya.

.....

Tarikh

.....

(NUR HIDAYAH BINTI HIDMAN)

No.Matrik : 48311

## **PENGHARGAAN**

### **“Dengan Nama Allah Yang Maha Pemurah Lagi Maha Penyayang”**

Pertama sekali, syukur ke hadrat Illahi kerana dengan limpah dan kurnia-Nya saya mampu menyiapkan Projek Tahun Akhir dengan begitu sempurna bagi memenuhi syarat penganugerahan Ijazah Sarjana Muda Fakulti Seni Gunaan Dan Kreatif Dengan Kepujian bagi Program Pengurusan Seni.

Penghargaan ini ditujukan khas buat kedua ibu bapa tercinta, Encik Hidman Bin Tamiri dan Puan Norliza Binti Md Taha serta tidak lupa juga kepada adik-beradik yang acapkali membantu dari segi sokongan moral dan bantuan kewangan sepanjang proses ini. Doa daripada kalian sekaligus menjadi pendorong untuk saya menyiapkan Projek Tahun Akhir ini.

Ucapan penghargaan ini juga tidak lupa diucapkan kepada penyelia Projek Tahun Akhir saya iaitu Dr Qistina Donna Lee Abdullah di atas segala bimbingan dan tunjuk ajar sehingga saya berjaya menyiapkan projek ini. Di kesempatan ini juga, sekalung penghargaan kepada rakan-rakan seperjuangan yang turut sama membantu saya menyiapkan projek ini.

Setinggi-tinggi terima kasih saya tujukan juga kepada pegawai-pegawai dan juga staf-staf Muzium TD khususnya Kapt. Muhammad Zuraiman Bin Abdul Ghani di atas kerjasama yang diberikan dan informasi tambahan untuk saya menyiapkan projek ini. Ribuan terima kasih saya ucapkan kepada pihak tuan. Akhir kalam, terima kasih saya ucapkan kepada semua pihak yang terlibat sama ada secara langsung mahupun tidak langsung dalam membantu usaha saya menyiapkan Projek Tahun Akhir ini.

## **ABSTRAK**

Dalam kajian ini, ia memfokuskan mengenai beberapa perkara yang berkaitan dengan langkah atau kaedah pengimplementasian yang perlu dijalankan bagi tujuan pemerkasaan pengurusan seni arkeologi yang dijalankan oleh Muzium TD. Selain itu, objektif kajian ini mengambil kira aspek-aspek yang dilihat berkenaan dengan kerja-kerja arkeologi yang pernah dijalankan oleh Muzium TD. Dapatan pada akhir kajian ini menunjukkan langkah pemerkasaan mengenai pengurusan seni arkeologi telah dapat dikenalpasti berdasarkan keperluan untuk melihat secara keseluruhan berkaitan kajian arkeologi terdahulu yang pernah terlibat dengan organisasi permuziuman tersebut. Kajian ini menggunakan kaedah kualitatif berbentuk temubual untuk menganalisa data-data mengenai langkah pengimplementasian dalam usaha untuk memerkasakan lagi pengurusan seni arkeologi oleh Muzium TD.



## **ABSTRACT**

*In this study, it focuses on a number of matters relating to the implementation of measures or methods that need to be carried out for the purpose of strengthening management of archaeological art conducted by TD Museum. In addition, taking into account the objectives of this study were presented aspects regarding the archaeological work that was conducted by the Museum of TD. The result at the end of this study demonstrate empowerment measures on the management of archaeological art has been identified based on the need to look at the overall respect of previous archaeological studies that have been involved with the organization of the museum. This study used a qualitative approach in the form of interviews to analyze data on the implementation of measures in order to empower the management of archaeological art by TD Museum.*

## ISI KANDUNGAN

<b>PENGESAHAN</b>	<b>ii-v</b>
<b>PENGHARGAAN</b>	<b>Vi</b>
<b>ABSTRAK</b>	<b>Vii</b>
<b><i>ABSTRACT</i></b>	<b>Viii</b>
<b>ISI KANDUNGAN</b>	<b>ix-xii</b>
<b>SENARAI GAMBAR</b>	<b>xiii-xiv</b>
<b>SENARAI RAJAH</b>	<b>xiv-xv</b>
<b>SENARAI PETA</b>	<b>xv</b>
<b>SENARAI JADUAL</b>	<b>xvi</b>

### **BAB 1 PENDAHULUAN**

1.1	Pengenalan	1
	1.1.1 : Sejarah Penubuhan Muzium Tentera Darat (TD)	1-2
	1.1.2 : Kepelbagaian Seni Yang Terdapat Di Malaysia	3-6
1.2	Pernyataan Masalah	7
1.3	Objektif Kajian	8
1.4	Persoalan Kajian	9
1.5	Lokasi Kajian	10
1.6	Kerangka Konsep	11-12

1.7	Kepentingan Kajian	13-14
1.8	Skop Kajian	15
1.9	Limitasi Kajian	16
1.10	Kesimpulan	17

## **BAB 2 SOROTAN KESUSASTERAAN**

2.1	Pengenalan	18
2.2	Implementasi Pemerksaan Pengurusan Seni Arkeologi Oleh Muzium TD	
2.2.1	Malaysia	19-22
2.2.2	Pengertian Implimentasi	23-24
2.2.3	Definisi Pemerksaan	25
2.2.4	Aspek Pengurusan	26-30
2.2.5	Konsep Seni	31-32
2.2.6	Pemahaman Berkaitan Arkeologi	33-38
2.2.7	Sejarah Penubuhan Muzium	39-43
2.2.8	Organisasi Tentera darat (TD)	44-46
2.3	Kesimpulan	47

## **BAB 3 METODOLOGI**

3.1	Pengenalan	48-49
3.2	Lokasi Kajian	50

3.3	Sumber Data Kajian	
	3.3.1 : Data Primer	51-52
	3.3.2 : Data Sekunder	53
3.4	Populasi	54-56
3.5	Persampelan	57
3.6	Instrumen Kajian	58
3.7	Reka Bentuk Kajian	59-60
3.8	Kesimpulan	61

#### **BAB 4 DAPATAN DAN ANALISA KAJIAN**

4.1	Pengenalan	62
4.2	Responden Kajian	63
4.3	Penganalisaan Data	63
	4.3.1 : Temuramah	63-64
	4.3.1.1 : Pengenalan Sejarah Latar Belakang Penubuhan Muzium TD	65-66
	4.3.1.2 : Pengenalpastian Kerja-Kerja Arkeologi yang Dijalankan oleh Muzium TD	67-68
	4.3.1.3 : Langkah Pengimplementasian dalam Usaha untuk Memerkasakan Pengurusan Seni Arkeologi di Muzium TD	68-69
	4.3.2 : Pemerhatian	70-71

4.4	Kesimpulan	72-73
<b>BAB 5 RUMUSAN DAN CADANGAN</b>		
5.1	Pengenalan	74-75
5.2	Diskusi	76
5.3	Penemuan Baru	77-78
5.4	Cadangan	
	5.4.1 : Cadangan Untuk Pihak Pengurusan Muzium TD	79-81
	5.4.2 : Cadangan Untuk Badan-Badan Kerajaan Dan Bukan Kerajaan	82
	5.4.3 : Cadangan Untuk Penyelidik Akan Datang	83-84
5.5	Kesimpulan	85
<b>RUJUKAN</b>		<b>86-87</b>
<b>LAMPIRAN</b>		<b>88</b>

## SENARAI GAMBAR

	<b>PERKARA</b>	<b>MUKA SURAT</b>
Gambar 1:	Muzium Tentera Darat (TD)	2
Gambar 2 :	Seni Tarian	4
Gambar 3 :	Seni Muzik	5
Gambar 4 :	Seni Arkeologi	6
Gambar 5 :	Aspek Pengurusan Dalam Menjayakan Sesuatu Kajian	27
Gambar 6 :	Aspek Seni Dalam Menjayakan Sesuatu Kajian	32
Gambar 7 :	Aspek Arkeologi Dalam Menjayakan Sesuatu Kajian	34
Gambar 8 :	Arkeologi Ketenteraan (Military Archeology) Di Malaysia	37
Gambar 9 :	ARCHAIOS BATTLEFIELD Melibatkan Kolaborasi Antarabangsa Dan Rentas Disiplin Dengan Penggunaan Pelbagai Teknologi Dan Kepakaran	38
Gambar 10 :	Aspek Muzium Dalam Menjayakan Sesuatu Kajian	40
Gambar 11 :	Muzium Tentera Darat (TD)	41
Gambar 12 :	Muzium Tentera Udara (TUDM)	42
Gambar 13 :	Muzium Tentera Laut (TLDM)	43

Gambar 14 : Aspek Organisasi Tentera Darat Dalam Menjayakan Sesuatu Kajian	45
Gambar 15 : Pameran Ops Gangga Dan Anugerah Pengurusan Inovasi Tentera Darat (APITD)	71
Gambar 16 : Penemuan Baru oleh Muzium TD	77

### **SENARAI RAJAH**

<b>PERKARA</b>	<b>MUKA SURAT</b>
Rajah 1 : Pernyataan Masalah Yang Dapat Dikenalpasti Dalam Kajian	7
Rajah 2 : Kerangka Konsep	11
Rajah 3 : Carta Aliran Penyelidikan	12
Rajah 4 : Kepentingan Yang Dapat Diperolehi Melalui Kajian Yang Dijalankan	14
Rajah 5 : Limitasi-Limitasi Yang Terdapat Dalam Kajian Yang Dijalankan	16
Rajah 6 : Prinsip-Prinsip Dalam Proses Pengurusan	29
Rajah 7 : Kepentingan Pengurusan Dalam Sesebuah Organisasi	30
Rajah 8 : Medium-Medium Seni	32
Rajah 10 : Struktur Organisasi MK PL & DTD	46

Rajah 11 :	Bilangan Responden Bagi Tujuan Persampelan Dalam Kajian	57
Rajah 12 :	Instrumen Kajian Yang Digunakan Dalam Kajian	58
Rajah 13 :	Reka Bentuk Kajian	60

### **SENARAI PETA**

	<b>PERKARA</b>	<b>MUKA SURAT</b>
Peta 1 :	Peta lokasi Muzium Tentera Darat, Port Dickson	10
Peta 2 :	Kedudukan Malaysia Dalam Peta Dunia	19
Peta 3 :	Kedudukan Negeri Sembilan Dalam Peta Malaysia	20
Peta 4 :	Kedudukan Port Dickson Dalam Peta Negeri Sembilan	22
Peta 5 :	Peta lokasi Muzium Tentera Darat, Port Dickson	50



## SENARAI JADUAL

<b>PERKARA</b>	<b>MUKA SURAT</b>
Jadual 1 : Senarai Nama Pegawai Di Muzium TD	54
Jadual 2 : Senarai Nama Staf Lain-Lain Pangkat (LLP) Di Muzium TD	55-56
Jadual 3 : Senarai Nama Staf Sokongan (Awam) Di Muzium TD	56

## BAB 1

### PENDAHULUAN

#### 1.1 PENGENALAN

##### 1.1.1 : SEJARAH PENUBUHAN MUZIUM TENTERA DARAT (TD)

Muzium Tentera Darat (TD) di Port Dickson adalah sebuah muzium tentera yang terletak bersebelahan dengan pengkalan tentera di Bandar Port Dickson, Negeri Sembilan. Muzium tersebut pada mulanya adalah merupakan sebuah markas tentera yang dibina pada tahun 1933. Kini pengkalan tersebut dijadikan sebagai muzium rasmi Tentera Darat di mana Port Dickson adalah pusat awal penubuhan Tentera Darat di Malaya. Justeru itu, kawasan tersebut dinamakan sebagai Bandar Tentera Darat. Muzium tersebut merupakan satu harta Diraja Angkatan Tentera Malaysia yang telah eksploitasi melalui kesan daripada pencapaian sejarah dan direka dengan aspek-aspek berbentuk ketenteraan.

Di dalam kawasan muzium terdapat dua buah bangunan yang mempunyai unsur-unsur dekorasi yang tersendiri yang berkaitan dengan ketenteraan. Terdapat aset-aset tentera yang dipamerkan seperti pesawat pejuang, helikopter, kereta kebal, motosikal lama dan lokomotif. Selain itu, terdapat juga kolam air pancut yang dikelilingi yang dibina khusus kepada anggota tentera yang terkorban semasa berkhidmat ketika sejarah perang Malaysia. Dibahagian dalam bangunan terdapat terowong bawah tanah dan beberapa buah galeri yang memperlihatkan sejarah ketenteraan yang bermula dari Era Kesultanan Melayu Melaka, Portugis, British, Jepun sehingga

tentera darat pada masa kini. Muzium Tentera Darat merupakan salah satu ikon utama yang dijadikan tempat paling menarik di kawasan Bandar Tentera Darat untuk dilawati oleh pengunjung dari dalam dan luar negara kerana di Muzium Tentera Darat ini tersimpannya sejarah ketenteraan di Malaysia.

Di Malaysia, muzium tentera yang terbesar adalah Muzium Tentera Darat dan ia dikatakan setarafjika dibandingkan dengan muzium-muzium tentera dari luar negara. Hal ini dapat dibuktikan berdasarkan kelengkapan infrastruktur dan bahan pengisian di dalam muzium ini. Mantan Perdana Menteri Malaysia, Tun Mahathir Mohamad telah memperakuiya dan idea untuk mewujudkan Muzium TD ini telah dicetuskan oleh Panglima Tentera Darat (PTD), Jen. Tan Sri Hashim Bin Hussein. Sebagai sebuah institusi yang pernah dianugerahkan Anugerah Merit Kategori Perlancongan Terbaik Tahun 2005/2006, pameran yang berkonsepkan *educational entertainment* dengan inspirasi masakini telah disediakan di Muzium TD.

Sejak tahun 1989, ilham penubuhan Muzium Tentera Darat telah tercetus dan komitmen Tentera Darat dapat dilihat dengan pemilihan Port Dickson sebagai lokasi bersempena tempat kelahiran Tentera Darat yang pertama dan Tentera Darat terus gigih merealisasikan usaha dan impian untuk mendirikan sebuah muziumnya yang tersendiri. Pada 28 Jun 2005, Seri Paduka Baginda Yang Di-Pertuan Agong Ke-XII telah menyempurnakan acara perasmian Muzium Tentera Darat.



**Gambar 1 : Muzium Tentera Darat (TD)**

**Sumber : Muzium TD**

## **1.1.2 KEPELBAGAIAN SENI YANG TERDAPAT DI MALAYSIA**

Definisi seni sering dikatakan sebagai suatu kecantikan atau keindahan yang direka sendiri oleh golongan manusia. Berdasarkan definisi ini, seni boleh dikatakan sebagai satu produk yang indah, di mana hanya manusia sendiri yang berusaha menghasilkan sesuatu yang indah dan dapat menjurus kepada aspek ketenangan. Menurut pandangan daripada Alexander Baum Garton, beliau berpendapat bahawa semua jenis keindahan yang mempunyai tujuan yang baik bagi menjadikan peminat seni itu sendiri merasakan kebahagiaan boleh dikatakan sebagai seni.

Di Malaysia, dapat dilihat dengan mata kasar, masyarakat-masyarakat sering didedahkan mengenai seni tanpa mengira aspek umur, bangsa dan juga agama. Anak-anak kecil turut diberikan pengetahuan berkaitan seni sejak di usia pucuk lagi. Oleh yang sedemikian, terdapat pelbagai jenis seni yang telah dipraktikkan secara langsung mahupun tidak langsung dalam kehidupan seharian. Antara seni-seni tersebut ialah :

### **1.1.2.1 : SENI TARI**

Seni tari adalah seni yang menggunakan gerakan tersendiri yang direka atau dicipta bagi menonjolkan motif dan gaya yang tersendiri. Gerakan tarian dilakukan secara solo mahupun berkumpulan di tempat tertentu dan waktu tertentu mengikut keperluan tersendiri. Seni tari ini juga ada diertikan sebagai satu kaedah untuk mengekspresikan perasaan, niat, dan fikiran.

Muzik iringan menjadi satu kayu penanda untuk mengatur gerak tari sekaligus mampu menyampaikan maksud dan agenda yang ingin disampaikan. Gerak tari juga berbeza dan ia telah diberikan dalam bentuk ekspresif dan mempunyai nilai estetika tersendiri. Sebagai tambahan, seni tari ini juga merupakan kombinasi daripada beberapa elemen. Elemen tersebut adalah elemen jiwa, elemen irama dan elemen rasa. Ketiga-tiga elemen ini perlu bersatu padu bagi membentuk satu tarian yang harmonis.

Harry Sulastianto sendiri ada mengemukakan satu falsafah mengenai seni yang mengatakan seni budaya ini merupakan suatu penglibatan menonjolkan pelbagai jenis idea dan hasil yang mempunyai budaya tersendiri. Hal ini termasuklah menimbulkan semua kemampuan dan imaginasi terhadap sesuatu benda dan suasana. Imaginasi tersebut secara tidak langsung akan menjadi sesuatu yang mempunyai keindahan tersendiri dan mampu melahirkan satu kemajuan baru dalam peradaban masa kini.



**Gambar 2 : Seni Tarian**

**Sumber : Carian Google**

### **1.1.2.2 : SENI MUZIK**

Erik Ariyanto, ahli sasterawan Indonesia ada mengeluarkan satu pengertian mengenai seni. Beliau berpendapat, seni adalah merupakan antara aktiviti rohani yang telah direfleksikan kedalam bentuk karya,dan penghasilannyamendatangkan ketenangan dan kenikmatan. Antara seni lain di Malaysia, seni yang seterusnya dilihat semakin mendapat tempat dalam industri hiburan masa kini. Seni yang disebut adalah seni muzik.Gagasan tentang seni muzik secara umum adalah satu kompilasi atau penggabungan suara atau nada, yang memiliki irama tertentu, dan mengandungi isi dan nilai perasaan tertentu.

Terdapat beberapa pengertian muzik yang telah diwujudkan oleh segelintir ahli sasterawan, antaranya adalahmusik terdengar urutan logis tapi tidak logika argumen, musik adalah seperangkat vitalitas, impian campuran suara yang bersatu dan mengkristalisasi. (Irwin Edman, filsuf)



**Gambar 3 : Seni Muzik**

**Sumber : Carian Google**

### 1.1.2.3 : SENI ARKEOLOGI

Dalam satu karya, Everyman Encyklopedia ada menjelaskan bahawa seni boleh ditakrifkan sebagai perkara yang dijalankan dan hal tersebut bukanlah dek kerana keperluan utamanya, namun kerana keperluan yang tersendiri.

Perkataan arkeologi ini dikatakan berasal daripada bahasa Yunani iaitu *archaeo* yang bererti "kuna" dan *logos*, yang membawa maksud "ilmu". Ia juga dipanggil sebagai ilmu mengenai sejarah kebudayaan bagi sesuatu barangan. Ilmu bagi mempelajari sesuatu budaya (manusia) pada masa lalu melalui kajian sistematik ke atas data objek atau benda yang ditinggalkan juga dikatakan sebagai arkeologi. Oleh yang sedemikian, arkeologi seni dapat dikatakan sebagai sebuah kajian yang membahas tentang benda-benda peninggalan di masa lampau yang memiliki unsur dan nilai seni pada bentuk dan wujudnya.



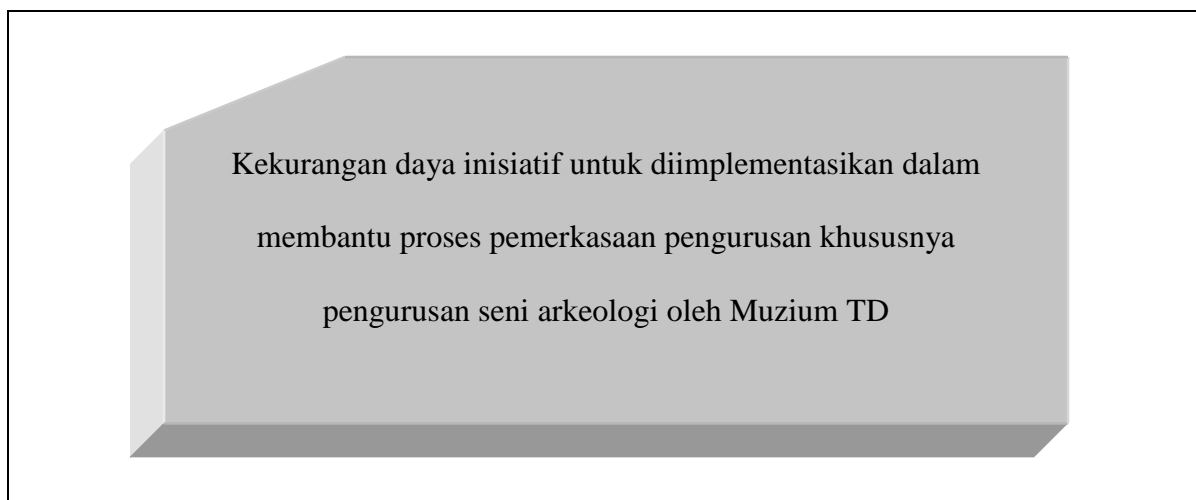
**Gambar4 : Seni Arkeologi**

**Sumber : Carian Google**

## 1.2 PENYATAAN MASALAH

Dalam menjalankan sesuatu kajian, permasalahan kajian merupakan aspek penting yang perlu dititikberatkan dalam mengutarakan beberapa persoalan yang bakal dicungkil dan dikupas oleh pengkaji itu sendiri. Dalam penyelidikan mengenai pemeraksanaan pengurusan seni arkeologi yang dijalankan oleh Muzium Tentera Darat (TD), pengkaji telah meletakkan satu permasalahan yang munasabah dan berkaitan dengan mengkaji langkah pemeraksanaan yang perlu diimplementasikan terhadap pengurusan seni arkeologi oleh Muzium Tentera Darat (TD) di Port Dickson, Negeri Sembilan.

Antara pernyataan masalah yang dapat dikenalpasti oleh organisasi Muzium Tentera Darat adalah berkaitan langkah-langkah yang perlu diimplementasikan dalam proses pemeraksanaan khususnya dalam pengurusan seni arkeologi yang dijalankan oleh Muzium TD itu sendiri. Pihak organisasi Muzium TD dilihat kurang menonjolkan inisiatif mengenai seni arkeologi dan ia merupakan satu masalah yang perlu ditangani di Muzium TD.



**Rajah1 : Pernyataan Masalah Yang Dapat Dikenalpasti Dalam Kajian**